

หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านหัวอ่าว

หมู่ที่ ๕ ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ข้อมูลพื้นฐาน : หมู่บ้านเกษตรอินทรีย์

ชุมชนบ้านหัวอ่าว ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๕ ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีนายฉญา ปานเจริญ (ดำรงตำแหน่ง ปี ๒๕๕๔ – ปัจจุบัน) มีจำนวนครัวเรือน ๑๘๕ ครัวเรือนประชากร จำนวน ๗๑๑ คน ผู้สูงอายุ ๑๑๖ คน หมู่บ้านมีพื้นที่ ๙๗๕ ไร่

สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม ดินเป็นดำ ลุ่มแม่น้ำมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การเพาะปลูก มีลำคลอง ๔ สายไหลผ่านพื้นที่ คือ คลองจินดา คลองบางช้าง คลองตาเพ็ญ และคลองยายเทรียญ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่รับน้ำจากแม่น้ำท่าจีน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม

การประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่ประมาณ ๑๐๕ ครัวเรือน ทำการเกษตรสวนผลไม้ อาทิ สวนฝรั่ง ชมพู่ มะพร้าว น้ำหอม มะม่วงและทำนา อาชีพรอง รับจ้างทั่วไป ค้าขาย รับราชการ/เจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่มีโรงเรียน ๑ แห่ง หอกระจายข่าว ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และร้านค้า ๓ แห่ง

ผลผลิตของชุมชน ได้แก่ สินค้าเกษตรอินทรีย์ เช่น ผลไม้สด อาทิ ฝรั่ง มะม่วง กล้วย มะพร้าว น้ำหอม พริกขี้หนู มะนาว ข้าวไรซ์เบอร์รี่ สบู่สมุนไพรจากพริกขี้หนู ขนมหอยโบราณ ไม้กวาดก้านมะพร้าว กิ่งพันธุ์ต้นไม้อาติ มะนาวมะพร้าว มะม่วง และปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น

ปัญหาของคนในชุมชน มีค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันสูง ผลผลิตทางการเกษตรมีสารพิษตกค้าง ปัญหาสิ่งแวดล้อมและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะดิน และปัญหาสุขภาพ เช่น โรคความดัน เบาหวาน เป็นต้น

การบริหารจัดการคณะกรรมการหมู่บ้านบ้านหัวอ่าว กำหนดให้มีการประชุมประชาคมหมู่บ้าน ทุกวันที่ ๒ ของเดือน เพื่อชี้แจงข่าวสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมทั้งเปิดให้สมาชิกในชุมชนนำเสนอปัญหาและหาวิธีการแก้ไขร่วมกันในเบื้องต้น หากปัญหาใดไม่สามารถแก้ไขด้วยชุมชนเองหรือต้องใช้งบประมาณก็จะเสนอขอบรรจุไว้ในแผนพัฒนาของ อบต. หรือประสานหน่วยงานต่างๆ ให้เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหา และมีการติดตามความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ โดยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และแกนนำชุมชน

รางวัลที่ได้รับ คือ รางวัลพระราชทาน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” และรางวัลผู้ใหญ่บ้านแทนทองคำ จากกระทรวงมหาดไทย ในปี ๒๕๕๗

“หมู่บ้านเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น”

เส้นทางสู่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

๒.๑ จุดเริ่มต้นจากสภาพปัญหาของชุมชนที่รุมเร้านำไปสู่การร่วมกันแก้ไขปัญหา ก่อนปี ๒๕๔๕ ชุมชนบ้านหัวอ่าวดำรงชีวิตด้วยวิถีเกษตรที่พึ่งพิงธรรมชาติที่ฟ้าฝนไม่แน่นอน เกษตรกรล้วนเผชิญกับปัญหา ผลผลิตตกต่ำจากสภาพดินฟ้าอากาศและ โรค รวมทั้งศัตรูพืชมากมาย ราคาผลผลิตตกต่ำไม่สามารถกำหนดราคาเองได้และนำไปสู่การใช้ปุ๋ยเคมี/ยาฆ่าแมลงที่ทำให้ต้นทุนสูงขึ้นปัญหาต่างๆ สะสมมากขึ้นๆ จนกระทั่งกระทบต่อความมั่นคงของรายได้ มีการกู้เงินทั้งในและนอกระบบมาใช้จ่ายในครัวเรือน กระทบต่อสุขภาพของประชาชนในหมู่บ้านที่เกิดจากการใช้ยาฆ่าแมลง เกิดความอ่อนเพลีย ติดเชื้อ ผิวน้ำแห้งตกรสเกิด ร่างกายขาดภูมิคุ้มกัน และกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยการผลิตมีสภาพเสื่อมโทรมลงทำให้เกษตรกรต้องใช้สารเคมีมากขึ้น ปัญหาก็ยิ่งรุนแรงมากขึ้นๆ ตามลำดับ จากการร่วมกันวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพเกษตรกรของคนในชุมชน พบว่าที่มีจำนวนมากเป็นอันดับหนึ่ง คือ ค่ายาฆ่าแมลง ๑,๒๐๐ บาท/ไร่/เดือน รองลงมา คือ ค่าปุ๋ยเคมี ๑,๐๐๐ บาท/ไร่/เดือน ยาฆ่าหญ้า ๒๕๐ บาท/ไร่/เดือน ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ๒๐๐ บาท/ไร่/เดือนซึ่งรวมแล้วมีค่าใช้จ่ายหมุนเวียนในการเพาะปลูก ๒,๖๕๐ บาทต่อเดือน นอกจากนั้น ยังมีค่ารักษาพยาบาลจากผลกระทบของการใช้สารเคมีอีก ๑,๐๐๐ บาท/คน/เดือนทำให้รายได้ไม่เพียงพอ และมีหนี้สินทั้งในระบบ (หนี้ ธกส.เฉลี่ย ๑๐๐,๐๐๐/ครัวเรือน) และนอกระบบ บางครัวเรือนต้องขายที่ดินเพื่อปลดหนี้

๒.๒ จัดตั้งกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ: แก้ไขปัญหาชุมชนจากกลุ่มเล็กๆ ดังนั้น ในปี ๒๕๔๕ ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งเริ่มตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อลูกหลานในอนาคต จึงได้มีการรวมกลุ่มพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงแนวทางการแก้ไขร่วมกัน โดยลำดับแรกเห็นว่าควรแก้ไขปัญหการใช้สารเคมีก่อน เนื่องจากมีผลกระทบหลายด้านทั้งอาชีพ รายได้และสุขภาพ โดยมีชาวบ้านสนใจเข้าร่วมจำนวนมากแต่การรวมตัวกันในระยะแรกไม่ราบรื่นเนื่องจากมีความคิดเห็นหลากหลายไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน บางคนก็เห็นด้วย บางคนก็บอกว่าทำไม่ได้ นางประหยัด ปานเจริญ ประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากการได้เข้าร่วมเวทีประชาคมถักทอเครือข่ายพลังชุมชน พลังแผ่นดิน เพื่อเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน และได้รับความรู้จากวิทยากรเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิต ลดผลกระทบจากการใช้สารเคมี และแนะนำแนวทางการทำปุ๋ยชีวภาพ ได้เป็นแกนนำรวบรวมสมาชิกที่มีความเห็นสอดคล้องกัน จำนวน ๔๗ คน เป็นสตรีล้วน จัดตั้งเป็น กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพโดยลงทุนๆ ละ ๑๐๐ บาท รวมเป็นเงิน ๔,๗๐๐ บาทเป็นทุนเริ่มต้นการดำเนินงานของกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ ทั้งนี้ ในระยะแรกทางกลุ่มวางแผนที่จะผลิตปุ๋ยชีวภาพ/อินทรีย์ สำหรับใช้ในไร่นาเพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมีเท่านั้น โดยขอคำแนะนำและความ

ช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของ กศน.ซึ่งเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงให้อย่างต่อเนื่องทุกสัปดาห์เป็นเวลากว่า ๑ ปีช่วยสอนเทคนิคการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่มีคุณภาพ การใช้ฮอร์โมนไข่ การใช้ปุ๋ยไส้เดือน จนกระทั่งปัจจุบันกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพสามารถผลิตปุ๋ยสำหรับสมาชิกใช้ในการเกษตรแล้ว ยังสามารถจำหน่ายให้กับชาวบ้านอื่นๆที่สนใจได้จำนวนหนึ่ง ผลผลิตจำหน่ายหมดทุกรอบ จำนวนสมาชิกขยายเพิ่มเป็น ๒๕๖ คน มีเงินลงทุน ๒๕,๖๐๐ บาท เงินหมุนเวียน ๑๓๐,๐๐๐ บาทสามารถปันผลคืนให้ได้ในอัตราที่สมาชิกพึงพอใจ นอกจากนี้ยังสามารถลดค่าใช้จ่ายค่าปุ๋ยเคมี ยาฆ่าหญ้า ค่ารักษาพยาบาลได้ถึงเดือนละประมาณ ๒,๐๐๐-๓,๐๐๐ บาท/ครัวเรือน

๒.๓ กลุ่มเข้มแข็งแล้วขยายผลสู่การสร้างกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ต่อมาในช่วงปี ๒๕๕๔ ชุมชนบ้านหัวอ่าวได้เกิดวิกฤติน้ำท่วม ผลผลิตการเกษตรเสียหายอย่างมาก นายฉญา ปานเจริญ ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้สนใจในแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบกับตัวเองมีปัญหาสุขภาพจากการใช้สารเคมี จึงเป็นผู้นำคนในชุมชนทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี หรือ “การทำเกษตรอินทรีย์” ซึ่งในช่วงแรกมีปัญหาผลผลิตไม่ได้คุณภาพราคาไม่ดี มีสารเคมีตกค้างจากดินและน้ำ แต่เนื่องจากต้นทุนต่ำ จากการใช้ปุ๋ยชีวภาพที่กลุ่มในชุมชนผลิตจำหน่ายในราคาถูก ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า ทำให้ไม่กระทบต่อรายได้สุทธิที่ได้รับ และสุขภาพดีขึ้นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์จึงยังคงรวมตัวกันหนาแน่น ปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่มรวม ๒๐ ราย โดยมีรายที่ยึดมั่นในแนวทางเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจังต่อเนื่องและสามารถพัฒนาพันธุ์ พัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพสูงขึ้นจนกระทั่งได้ใบรับรองจากสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) จำนวน ๘ ราย อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีผู้สนใจที่จะเข้าร่วมจำนวนมาก แต่เนื่องจากวิถีของเกษตรอินทรีย์ต้องการความขยัน ความเอาใจใส่ ดิน น้ำ และสภาพแวดล้อมที่สะอาดปลอดสารเคมี และความซื่อสัตย์สุจริตต่อผู้บริโภค ดังนั้นกระบวนการคัดเลือกสมาชิกจึงต้องพิถีพิถันเป็นอย่างมาก เกษตรกรต้องใช้เวลาหนึ่งปีในการพิสูจน์ตัวเองในเรื่องความเอาใจจริงเอาใจและความซื่อสัตย์

๒.๔ ภาครัฐเอื้อหนุนให้เกษตรกรเข้มแข็ง เอกชน เข้ามาสนับสนุนให้เกิดภูมิคุ้มกันการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนบ้านหัวอ่าวได้รับการส่งเสริม สนับสนุน จากหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหน่วยงาน/เครือข่ายที่สนับสนุนการดำเนินงานทั้งด้านงบประมาณและในด้านองค์ความรู้อย่างสม่ำเสมอ หลายหน่วยงานอาทิกรมพัฒนาที่ดินสนับสนุนความรู้ในการปรับสภาพและการดูแลรักษาดิน สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ เช่น สาร พด. ถังพลาสติกหมักปุ๋ย เมล็ดพันธุ์พืชบำรุงดิน (ผู้ใหญ่ฉญาฯ เป็นเจ้าหน้าที่หมอดิน) สำนักงานส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) จัดฝึกอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ การทำบัญชีครัวเรือน สถาบันการศึกษาในพื้นที่ อาทิ มรภ.นครปฐม และมหาวิทยาลัยเกษตร สาขากำแพงแสน สนับสนุนสารจุลินทรีย์ EM เป็นต้น นอกจากนี้ ในปี ๒๕๕๖ ยังมีภาคีภาคเอกชน คือ มูลนิธิสังคมสุขใจ เข้าไปส่งเสริมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ภายใต้รูปแบบ “สามพรานโมเดล” โดยจัดฝึกอบรมเรื่องเกษตรอินทรีย์ ช่วยเหลือในเรื่องการผลิตและการตลาดผักผลไม้อินทรีย์ของชุมชน โดยการฝึกอบรม การศึกษาดูงานเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเห็นตัวอย่างการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เห็นผลเป็นรูปธรรมแก่ เกษตรกรที่สนใจปรับเปลี่ยนการผลิตสู่ระบบอินทรีย์การเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการหาช่องทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์ การเปิดหลักสูตรฝึกอบรมมีผู้สนใจเข้าร่วม ๔๐ ครัวเรือน และมีครัวเรือน ๘ ราย ที่สนใจและพร้อมทำการเกษตรอินทรีย์เต็มรูปแบบ ปัจจุบันผลผลิตการเกษตรของทั้ง ๘ ราย ได้รับการประเมินผ่านเกณฑ์การตรวจสอบ และได้รับใบรับรองมาตรฐาน International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM) จาก สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) จึงส่งผลให้สินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชนหัวอ่าวได้รับความเชื่อถือเพิ่มขึ้น ประกอบกับกระแสการบริโภคอาหารปลอดภัยที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ขณะนี้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ของบ้านหัวอ่าวได้เป็นที่ต้องการของตลาดอย่างมาก ผลผลิตราคาดี และไม่เพียงพอต่อความต้องการ แหล่งจำหน่ายที่

สำคัญ ได้แก่ร้านอาหาร/โรงแรมเจ้าประจำ ขายให้ผู้บริโภคที่ตลาดนัดสุขใจ ตลาดนัด SCB پارค การเปิดขายทาง online ปัจจุบันคนในชุมชนเริ่มตื่นตัวและสนใจขอเข้าร่วมปรับเปลี่ยนสู่การทำเกษตรอินทรีย์ แต่การขยายตัวของกลุ่มต้องมีความรอบคอบระมัดระวังอย่างมาก เพื่อรักษามาตรฐานและชื่อเสียง จึงมีครัวเรือนที่ผ่านการคัดเลือกและอยู่ในขั้นตอนการปรับเปลี่ยนอีกเพียง ๑๒ ครัวเรือน

๒.๕ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อเปิดบริการชุมชน

เมื่อกลุ่มกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพขยายตัวและกลุ่มเกษตรอินทรีย์ได้รับความสนใจมากขึ้นผู้ใหญ่ ฌาญาฯ ได้อุทิศพื้นที่บริเวณบ้านของตนเองจำนวน ๗ ไร่ จัดทำเป็นศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ด้านการเกษตร ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน และนอกชุมชน โดยมีการแบ่งพื้นที่เพื่อดำเนินกิจกรรมและเป็นฐานการเรียนรู้ประกอบด้วย ๖ ฐานเรียนรู้ ได้แก่ **ฐานที่ ๑** แปลงสาธิตการเกษตรโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ มีน้ำล้อมรอบ ปลูกไม้ผล อาทิ มะม่วง ฝรั่ง **ฐานที่ ๒** เลี้ยงปลาในร่องสวน อาทิ ปลาตูก อาหารที่ให้ ได้แก่ เศษอาหาร ขนม และหญ้าที่ตัดทิ้ง **ฐานที่ ๓** การผลิตปุ๋ยชีวภาพ มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ ทั้งปุ๋ยมูลสัตว์ ฮอร์โมนไข่ ปุ๋ยไส้เดือน **ฐานที่ ๔** ธนาคารต้นไม้ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาพันธุ์ไม้ให้สมาชิกที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการจัดหากิ่งพันธุ์ มาเยี่ยมกิ่งพันธุ์ในศูนย์ฯ ไปปลูกในพื้นที่ตนเอง เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และเมื่อนำไปปลูกสำเร็จแล้ว ก็นำกิ่งพันธุ์มาส่งคืน คิดอัตราการส่งคืน ๑ : ๒ ทั้งนี้มีผู้ใหญ่ ฌาญาฯ เป็นผู้ให้ความรู้ในการขยายพันธุ์ไม้ เช่น การตัดตา ทาบกิ่ง ตอนพันธุ์ไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ธนาคารยังรับฝากขายต้นไม้หายากอีกด้วย โดยคิดค่าตอบแทน ร้อยละ ๑๕ หรือ กิ่งพันธุ์ละ ๑ บาท **ฐานที่ ๕** โรงสีข้าวชุมชน เป็นแหล่งผลิตข้าวกล้องและข้าวไรซ์เบอร์รี่ ปัจจุบันมีขยายไปสู่การผลิตข้าวกล้องงอก น้ำข้าวกล้อง และ **ฐานที่ ๖** การปลูกมะนาวไร้ดิน อยู่ในระยะทดลอง เป้าหมายหลักคือการนำผักตบชวามาทำประโยชน์ (กำจัดผักตบชวาในคูคลอง) โดยนำมะนาวมาปลูกในวงซีเมนต์ ใช้ผักตบชวาแทนดิน และเมื่อย่อยสลายยุบลง ก็ใส่เพิ่มลงเรื่อย พบว่ามะนาวเติบโตและให้ผลผลิตเหมือนการปลูกด้วยดิน

ความเข้มแข็งของชุมชนสร้างขึ้นบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นับตั้งแต่ชาวบ้านในชุมชนบ้านหัวอ่าว เริ่มตระหนักถึงปัญหาที่ชุมชนเผชิญ ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม สุขภาพและสิ่งแวดล้อม เป็นจุดเริ่มต้นที่นำชุมชนเข้าสู่กระบวนการพัฒนาแบบระเบิดจากข้างใน เพื่อนำไปสู่ การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ปัจจุบันคนในชุมชนโดยเฉพาะผู้นำมีความเข้าใจลึกซึ้งในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง และยึดเป็นหลักคิดหลักปฏิบัติในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง กรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัคร และผู้ที่สนใจได้รับการฝึกอบรม การศึกษาดูงานอย่างทั่วถึง สามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจ และ เกิดตัวอย่างการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เห็นผลเป็นรูปธรรมทั้งด้านการบริหารและการพัฒนา

- ๓.๑ วิสัยทัศน์ของหมู่บ้านยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชาวบ้านหัวอ่าวได้ร่วมกันกำหนด วิสัยทัศน์ของหมู่บ้าน เพื่อเป็นทิศทางในการพัฒนา คือ “หมู่บ้านเกษตรอินทรีย์ อนุรักษ์ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”
- ๓.๒ การบริหารจัดการโดยการขยายอำนาจ หน้าที่จากผู้นำสู่กรรมการผู้ใหญ่บ้านให้สัมภาษณ์ว่าการ ทำงานต้องกระจายออกไปให้คณะกรรมการ อาสาสมัครเข้ามาช่วยกันผู้นำคนเดียวทำไม่ไหวและ ทำได้ไม่ดี ดังนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านบ้านหัวอ่าว ซึ่งมาจากผู้แทนของทุกภาคส่วน ได้แก่ ผู้นำ ท้องที่ (ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยฯ) ผู้แทนท้องถิ่น (สมาชิก อบต.ที่เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน) ผู้แทนกลุ่ม หรือเครือข่ายที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่ประชาชนเลือก รวมทั้งหมด ๑๖ คน จึงมี ภารกิจ ความรับผิดชอบที่ชัดเจนทุกคนตามความรู้ความสามารถ เพื่อสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ ช่วยกันบริหารจัดการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับชาวบ้านหัวอ่าว ให้เกิดความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ อย่างยั่งยืน
- ๓.๓ จัดเวทีประชาคมหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือนโดยมีมาตรการกระตุ้นให้ทุกครัวเรือนเข้ามามีส่วน ร่วมพัฒนาชุมชน รวมทั้งกำหนด กฎกติกาของหมู่บ้านเพื่อปฏิบัติร่วมกัน อาทิ ๑) การเข้าร่วม ประชุม ให้ตัวแทนครัวเรือนเข้าร่วมประชุมประชาคมหมู่บ้านทุกวันที่ ๒ ของเดือน เพื่อรับทราบ ข่าวสารข้อมูล แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมทั้งเปิดให้นำเสนอปัญหาและหาวิธีการแก้ไขร่วมกัน หากครัวเรือนใดเข้าร่วมประชุมสม่ำเสมอจะได้รับการพิจารณาให้ได้รับความช่วยเหลือจากส่วน ราชการ หรือหมู่บ้านเป็นลำดับแรก
- ๓.๔ การกำหนดกติกาหมู่บ้านร่วมกัน อาทิ การทิ้งขยะในที่สาธารณะ/สถานที่ที่มีเจ้าของ มี โทษปรับครั้งละไม่เกิน ๒๐๐ บาท การลักทรัพย์ภายในหมู่บ้านปรับ ๕๐๐ บาท และถูกส่งตัว ดำเนินคดีตามกฎหมาย การทะเลาะวิวาทในงานมหรสพ งานประเพณีหรืออื่นๆ ต้องนำเข้าสู่ กระบวนการทางกฎหมาย การยิงปืนในหมู่บ้านปรับนัดละ ๕๐๐ บาท การดื่มสุรา/ของมีเมา ก่อ ความวุ่นวายภายในหมู่บ้าน หรือเสียงดังยามวิกาล (หลัง ๒๔.๐๐ น.) ปรับครั้งละ ๕๐๐ บาทขึ้นไป มียาเสพติดครอบครอง ส่งตัวผู้กระทำความผิดดำเนินการตามกฎหมาย
- ๓.๕ กิจกรรมพัฒนาชุมชนยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดย
 - ◆ กิจกรรมด้านเศรษฐกิจมีเป้าหมายเพื่อการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย คิดและวางแผนอย่าง รอบคอบ ลดความเสี่ยง และสร้างภูมิคุ้มกัน ประกอบด้วย

- (๑) แหล่งทุนในชุมชนชุมชนบ้านหัวอ่าว มีแหล่งเงินทุนของชุมชน ๔ แหล่ง ดังนี้
- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เงินทุน ๒,๙๓๓,๙๒๒ บาท มีสมาชิก ๑๖๕ คน
 - กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เงินสะสม ๑๗๘,๐๐๐ บาท มีสมาชิก ๖๐ คน
 - กองทุนปุ๋ยอินทรีย์ เงินทุน ๑๓๐,๐๐๐ บาท มีสมาชิก ๒๕๖ คน
- (๒) การประกอบอาชีพ
- กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ปัจจุบันมีสมาชิก ๘ คน และ ผู้สนใจเข้าร่วมและอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านจากเกษตรเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ ซึ่งใช้เวลาประมาณ ๑ ปี ๘ เดือน จำนวน ๑๒ คน ซึ่งกลุ่มจัดให้มีผู้ติดตามให้คำปรึกษา แนะนำ และตรวจสอบ หากมีการใช้สารเคมีจะเริ่มด้วยการตัดเตือน หากยังฝ่าฝืนใช้ก็จะให้ออกจากสมาชิกกลุ่ม
 - กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ สมาชิก ๒๕๖ คน แบ่งเป็น ๒ ประเภท ได้แก่สมาชิกร่วมหุ้น และสมาชิกที่ลงทุนและร่วมลงมือผลิตร่วมกันทุกวันศุกร์ของสัปดาห์ ประโยชน์ที่สมาชิกได้รับ คือการซื้อปุ๋ยอินทรีย์ในราคาถูก และทุกปี มีการประชุมสามัญ (๑๓ กุมภาพันธ์) เพื่อจ่ายเงินปันผลให้แก่สมาชิก สมาชิกทั่วไป ได้รับเงินปันผล ร้อยละ ๑๕ จากกำไร และสมาชิกที่ร่วมผลิต ได้รับเงินปันผล ร้อยละ ๒๐
 - การทำอาชีพเสริม ได้แก่การทำไม้กวาดจากก้านมะพร้าว การทำขนมไทย อาทิ ขนมฟักทอง ขนมข้าวตอก ขนมจาก ขนมวง ขนมไข่หงส์การผลิตกิ่งพันธุ์ การเลี้ยงปลา ในร่องสวน การปลูกมะนาวไร้ดิน
- (๓) การลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ได้แก่ การปลูกพืชผักสวนครัว “ตู้เย็นข้างรั้ว ตู้ยาข้างบ้าน” การทำน้ายาล้างจานการทำบัญชีครัวเรือน
- ◆ ด้านสังคมวัฒนธรรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล สร้างความสามัคคี ความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน โดยมีการจัดสวัสดิการให้ประชาชนและครอบครัว รวมทั้งการปรับปรุงดูแลสภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้าน การดูแลฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุร่วมกับ อบต. อาทิ
- (๑) การจัดสวัสดิการของชุมชน ได้แก่ ๑) **กลุ่มฌาปนกิจ** เมื่อมีคนเสียชีวิต เก็บสมาชิกคนละ ๑๐๐ บาท เพื่อมอบให้ญาติผู้เสียชีวิต ๒) กองทุนแม่ของแผ่นดิน เงินเริ่มต้น ๘,๐๐๐ บาท หารายได้เพิ่มโดยการทอผ้าป่า รับผิดชอบ ปัจจุบันมีเงินสะสม ๑๐๐,๐๐๐ บาท ใช้ในการดูแลการเกิดและตาย ๓) การออมกับกลุ่มออมทรัพย์ เดือน ๑๐๐ บาทสามารถกู้ยืมใช้เพื่อการศึกษาของบุตรหลานได้
- (๒) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้านโดยในวันสำคัญๆ เช่น วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ เป็นต้น ชาวบ้านหัวอ่าวจะมารวมตัวกันทำความสะอาดถนน ตัดแต่งกิ่งไม้ ปลูกต้นไม้ ปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อให้มีความเป็นระเบียบ สวยงาม น่าอยู่ น่ามอง
- (๓) จัดกิจกรรมตามประเพณีประจำปี อาทิ การทำบุญหมู่บ้านทุกวันที่ ๑๗ เมษายนของทุกปี เพื่อร่วมทำบุญตักบาตรและร่วมรดน้ำขอพรจากผู้สูงอายุ
- (๔) การตรวจสุขภาพผู้สูงอายุเบื้องต้นโดย อสม. โดยดำเนินการเป็นประจำทุกปี รวมทั้งการจัดกิจกรรมกลุ่มให้ผู้สูงอายุ ร่วมกับ อบต.

ปัจจัยความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ณ วันนี้ นับได้ว่าชุมชนบ้านหัวอ่าวประสบความสำเร็จอย่างมาก สามารถนำชุมชนออกจากปัญหาที่เผชิญสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนได้รับรางวัลพระราชทาน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันทั่วไปทั้งในและต่างประเทศในฐานะของ ศูนย์เรียนรู้การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืน ปัจจัยความสำเร็จที่ชัดเจนนอกจากผู้นำที่สามารถนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชนได้แล้ว คือ การสร้างโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง คือ

๓.๑ การมีผู้นำชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดีในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในการประกอบอาชีพและการดำเนินวิถีชีวิต เป็นแกนหลักในการทำเกษตรอินทรีย์ ในพื้นที่ ๘๐ ไร่ ที่มีกิจกรรมเกษตรผสมผสานให้สมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ ปฏิบัติงานด้วยความเสียสละ เห็นประโยชน์ส่วนรวมและมีการพัฒนาความรู้ของตนเองอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้น ผู้ใหญ่นักวิชาการ ยังเป็นผู้มีวิสัยทัศน์มองเห็นความยั่งยืนอยู่ที่การสร้างโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีจิตใจกว้างรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และมองเห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๓.๒ การปลูกฝังจิตสำนึกและส่งเสริมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับการทำเกษตรอินทรีย์และการทำอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ ลดรายจ่ายให้แก่ครอบครัว ทำให้สามารถพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

๓.๓ การใช้เวทีประชาคมเป็นเวทีสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทั้งการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมติดตามตรวจสอบ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางในการชี้แจงข่าวสาร ให้การเรียนรู้ รับฟังปัญหา และหาแนวทางการแก้ไขร่วมกัน

๓.๔ ส่งเสริมการทำกิจกรรมการพัฒนา โดยใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มีการบริหารจัดการที่ดีอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพึ่งตนเองของคนในชุมชน เช่น กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ กองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตให้มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น มีทุนหมุนเวียนพอเพียงสำหรับให้สมาชิกในชุมชนได้กู้ยืม และมีการจ่ายเงินปันผลให้กับสมาชิกทุกคน ทำให้คนจนและผู้ด้อยโอกาสได้มีทุนดอกเบี้ยต่ำเพียงพอในการนำไปประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้

๓.๕ มีกิจกรรมเป็นเครื่องมือในการสานความสัมพันธ์ในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น มีกิจกรรมผู้สูงอายุ กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านประกวดบ้านสุขภาวะดี ปี ๒๕๕๘ ประกวดผู้สูงอายุสุขภาพดี ในปี ๒๕๕๙ เป็นต้น

บทสรุป

เศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ สภาพแวดล้อมของชุมชนหัวอ่าวดีขึ้นชัดเจน จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนหัวอ่าว ชาวบ้านทุกรายพูดตรงกันว่า สภาพของชุมชนในปัจจุบันดีขึ้นกว่าในระยะเวลาที่ผ่านมา (ก่อนปี ๒๕๕๖) อย่างเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะครัวเรือนที่ทำเกษตรอินทรีย์ หรือ ครัวเรือนที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ มีดีที่มีการพัฒนาดีขึ้นชัดเจน คือ ๑) มีสุขภาพกายดีขึ้น สารเคมีในเลือดลดลงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากได้รับประทานอาหารปลอดสารพิษ และมีชีวิตประจำวันห่างไกลจากสารเคมี ๒) ครอบครัวอบอุ่น สมาชิกในครอบครัวทำงานร่วมกันในพื้นที่ของตนเอง ได้ใกล้ชิด พูดคุยและแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกัน ๓) มีรายได้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้น มีรายได้ที่มั่นคงแน่นอน ผลผลิตมีตลาดรองรับ อาทิ ตลาดสุขใจ ๔) ลดต้นทุนการผลิต เพราะไม่ต้องซื้อยาฆ่าแมลงและสารเคมี แต่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ชุมชนผลิตเอง ๕) สภาพแวดล้อมดีขึ้น สภาพดินสมบูรณ์ สภาพอากาศดี มีแมลงต่างๆ อาทิ หิ่งห้อย แมลงปอ กิ่งก้อ

ชุมชนหัวอ่าว เป็นชุมชนที่ได้เรียนรู้และนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ เป็นหลักคิดเป็นหลักปฏิบัติในการขับเคลื่อนการพัฒนา ผ่านกระบวนการระดมจากข้างในเพื่อร่วมกันแก้ไขแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยการดำเนินงานเริ่มจากกลุ่มเล็กๆ ที่มีความเห็นร่วมกัน ผ่านการเรียนรู้ความสำเร็จความล้มเหลวจนกระทั่งเกิดความเชื่อมั่นแล้วจึงค่อยๆ ขยายผลด้วยความรอบคอบ การประยุกต์ใช้ความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ปัจจุบันชุมชนหัวอ่าว เป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เห็นผลเป็นรูปธรรม ชาวบ้านหัวอ่าวเริ่มจัดทำบัญชีครัวเรือน บันทึกรายรับ รายจ่าย รู้จักวิเคราะห์ต้นทุน การวางแผนการผลิต ตลอดจนมีจิตสาธารณะ เอื้อเฟื้อแบ่งปัน และเป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชนสังคมไทยและสังคมโลกอย่างกว้างขวางต่อไป

